

Nepažįstamosios
laiškas

Stefan
Zweig

VGA*

Nepažįstamosios
laiškas
Stefan
Zweig

Iš vokiečių kalbos vertė
Vytautas Petrauskas

VILNIUS 2021

Versta iš:
Stefan Zweig
NOVELLEN
M., Verlag fur fremdsprachige Literatur, 1959

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Leidėjai deda visas pastangas susisiekti su autorių teisių turėtojais,
tačiau ne visada sėkmingai. Kviečiame nerastuosius autorių teisių turėtojus
atsiliepti. Esame pasirengę įvykdyti visus pagrįstus jų reikalavimus.

© Vertimas į lietuvių kalbą, Vytautas Petrauskas, 1990, 2007, 2021

© Viršelis, Asta Puikienė, 2021

© Leidykla VAGA, 2021

ISBN 978-5-415-02615-9

Turiny

GUVERNANTĖ

7

BAIMĖ

23

AMOKAS

66

NEPAŽĮSTAMOSIOS LAIŠKAS

120

DVIDEŠIMT KETURIOS VALANDOS
IŠ MOTERS GYVENIMO

160

GATVĖ MĖNESIENOJE

219

NEMATOMOJI KOLEKCIJA

237

LEPORELĖ

252

MENDELIS KNYGIUS

277

GUVERNANTĖ

Abi mergaitės vienos savo kambaryje. Šviesa užgesinta. Tarp jų šmėkšo tamsa, tik šiek tiek boluoja lovos. Abi kvėpuoja labai tyliai, galima pamanyti, kad miega.

– Klausyk! – pasigirsta balsas. Tai dvylikametė tyliai, bemaž baikščiai siunčia klausimą į tamsą.

– Kas yra? – atsako iš kitos lovos sesuo. Jinai vos vieneriais metais vyresnė.

– Tu dar nemiegi? Tai gerai. Aš... aš norėčiau kai ką tau papasakoti...

Antroji nieko neatsako. Girdėti vien šnaresys lovoje. Sesuo pasikėlė, ji žiūri ir laukia; galima įmatyti, kaip žiba jos akys.

– Žinai... aš norėjau tau pasakyti... Bet sakyk tu man pirma: ar tau nekrinta į akis paskutinėmis dienomis mūsų panelės elgesys?

Antroji neskuba atsakyti, galvoja.

– Taip, – pagaliau sako ji, – bet aš gerai nežinau, kas jai. Ji nebe tokia griežta kaip pirma. Neseniai aš dvi dienas paeiliui neišmokau pamokų, ir ji man nieko nesakė. Ir dar, ji tokia... nežinau, kaip čia pasakius. Man atrodo, kad mes jai visai ne galvoj, ji visą laiką sėdi nuošaliai ir nebežaidžia su mumis.

– Man atrodo, kad ji labai liūdna, tikrai nenori mums to parodyti. Ji nebeskambina pianinu.

Vėl stoja tyla. Vyresnioji primena:

– Tu norėjai kažką papasakoti.

– Taip, bet tu niekam nesakysi? Tikrai niekam, nei mamai, nei savo draugei?

– Ne, ne! – Jinai jau nekantrauja. – Kas gi atsitiko?

– Taigi va... Dabar, kai mudvi rengėmės gulti, man staiga dingt į galvą, kad aš nepasakiau panelei „labanakt“. Batukus jau buvau nusiavusi, bet vis tiek nubėgau į jos kambarį, – žinai, tyliai tyliai, kad užklupčiau ją iš netyčių. Labai atsargiai atsidariau duris. Iš pradžių pamaniau, kad jos nėra kambaryje. Šviesa dega, o aš jos nematau. Ir staiga – baisiausiai nusigandau – girdžiu, kad kažkas verkia. Žiūriu – ogi ji guli nenusirengusi lovoje, įsikniaubusi į priegalvį. Ji taip rauduoja, kad aš net krūptelėjau. Bet jinai manęs nepastebėjo. Ir aš vėl patyliukais uždariau duris. Aš taip drebėjau, kad turėjau truputį pastovėti. Paskiau vėl labai aiškiai išgirdau per duris, kaip ji kūkčioja, ir greitai nubėgau žemyn.

Abi tyli. Paskui viena iš jų patyliukais sako:

– Vargšė panelė!

Tie žodžiai virpėdami nuaidi kambaryje lyg koks paklydęs duslus tonas, ir vėl stoja tylą.

– Norėčiau žinoti, ko ji verkė, – pradeda jaunesnioji. – Juk su niekuo nebuvo susivaidijusi paskutinėmis dienomis, mama irgi davė galų gale jai ramybę ir nebesikabinėja, o mes juk tikrai nieko jai nepadarėme. Tai ko ji taip verkia?

– Aš, rodos, jau suprantu, – sako vyresnioji.

– Ko, sakyk man, ko?

Sesuo tyli.

– Aš manau, kad ji įsimylėjusi, – pagaliau sako ji.

– Įsimylėjusi? – Jaunesnioji net pašoka. – Įsimylėjusi? Ką tokį?

– Tai tu nieko nepastebėjai?

– Nejaugi Otą?

– O kodėl ne? Ir manai, kad jis jos neįsimylėjęs? Jau treji metai, kai jis studijuoja ir gyvena pas mus, o mūsų niekad niekur nelydėdavo. O kodėl dabar jau keli mėnesiai kiekvieną dieną su mumis vaikščioja? Ar jis kada meiliai elgėsi su manim ar su tavim, kol nebuvo panelės? O dabar kiauras dienas neatstoja nuo

mūsų. Visur mes jį atsitiktinai sutinkame, kur tik nueiname su panele, – į Liaudies sodą, Miesto parką ar Praterį. Argi tau tas nekrito į akis?

Jaunesnioji šnibžda nusigandusi:

– Taip... taip, žinoma, pastebėjau. Tik aš maniau, kad... – Balsas nebeklauso jos. Jinai nebeištaria nė žodžio.

– Ir aš iš pradžių taip maniau. Juk mes, mergaitės, tokios kvailos. Bet laiku pastebėjau, kad mes jam esame tik priedanga.

Dabar tyli abidvi. Kalba, rodos, pasibaigė. Abi paskendo savo mintyse; o gal jau sumigo.

Paskiau jaunesnioji, apnikta abejonių, dar kartą prabyla iš tamsos:

– Bet ko gi ji verkia? Juk jis myli ją. Aš visada galvojau: kaip gera, kai žmogus įsimyli.

– Nežinau, – sako vyresnioji mieguistui balsu, – ir aš maniau, kad labai gera.

Ir dar kartą, tyliai ir giliai, išsprūsta jau beužsnūstančiai mergaitei:

– Vargšė panelė!

Paskui kambaryje įsivyrauja tylą.

Kitą rytą jos nebekalba apie tai, ir vis dėlto abidvi jaučia, kad jų mintys sukasi apie tą patį. Mergaitės vengia, lenkiasi viena kitos, bet jų žvilgsniai vis dėlto susiduria, kai jos stebi iš šono guvernantę. Prie stalo jos nepaleidžia iš akių pusbrolio Oto, jau keletą metų gyvenančio jų namuose, lyg jis būtų koks svetimas žmogus. Nekalba su juo, bet iš po nuleistų vokų žvilgčioja į jį, stebėdamos, ar jis neduos kokio ženklei. Abidvi vietos sau neranda. Po piet nežaidžia, o bastosi iš kampo į kampą, nervingai ieškodamos paslapties rakto ir nieko negalėdamos nusitverti. Tiktai vakare viena klausia kitą, šalta, tarsi jai tas nė kiek nerūpėtų:

– Tu vėl ką nors pastebėjai?

– Ne, – atsako sesuo ir nusigręžia. Abidvi lyg ir bijo kalbėtis.

Ir taip praeina kelios dienos, o mergaitės tyli ir stebi, nerimastingai mėgindamos atskleisti viliojančią paslaptį. Pagaliau po kelių dienų viena pastebi, kaip per pietus guvernantė akimis nemačiom duoda ženklą Otui. Tas linkteli galvą. Mergaitė dreba iš susijaudinimo. Pastalėje ji trupučiuką paliečia vyresniosios sesers ranką. Kai toji atsigręžia, jaunesnioji sviedžia jai ugningą žvilgsnį. Ši išsyk supranta viską ir taip pat ima nerimauti.

Vos pakilus mergaitėms nuo stalo, guvernantė sako:

– Eikit į savo kambarį ir kuo nors užsiimkit. Man skauda galvą, noriu pusvalandį pailsėti.

Mergaitės nuleidžia akis. Jos atsargiai kumši viena kitai, tar-si norėdamos sužadinti viena kitos dėmesį. Ir vos tik guvernantė nueina, jaunesnioji prišoka prie sesers:

– Žiūrėk, dabar Otas eis į jos kambarį.

– Žinoma! Juk todėl ji mus ir išsiuntė!

– Pasiklausykime prie durų!

– O jei kas ateis?

– Kas gi?

– Mama.

Jaunesnioji išsigąsta:

– Taip, tikrai...

– Žinai ką? Aš klausysiuosi prie durų, o tu pasiliksi koridoriuje ir duosi man ženklą, jei kas ateis. Tada mūsų niekas neužklups.

Jaunesnioji susiraukia.

– Bet tu man nieko nepapasakosi!

– Viską papasakosiu!

– Tikrai viską? Bet viską?

– Taip, duodu žodį. O tu kostelėk, jei išgirsi ką ateinant.

Virpėdamos iš susijaudinimo, jos laukia koridoriuje. Jų širdys plaka it pašėlusios. Kas bus? Mergaitės glaudžiasi viena prie kitos. Žingsniai. Mergaitės nubėga. Į tamsią kertę. Iš tikro tai Otas. Jis ima už rankenos, durys užsidaro. Nelyginant strėlė šauna vyres-

nioji prie durų, prideda ausį ir klausosi užgniaužusi kvapą. Jaunesnioji pavydžiai žiūri į ją. Nesitverdama smalsumu, neiškenčia, prisėlina prie sesers, bet toji piktai atstumia ją. Sugrįžusi į savo vietą, vėl palaukia dvi tris minutes, kurios prailgsta kaip amžinybė. Dreba iš nekantrumo, šokinėja kaip ant žarijų. Kone verkia iš susijaudinimo ir pykčio, kad sesuo viską girdi, o ji nieko. Tuo metu galiniame kambaryje trinkteli durys. Ji kosteli. Ir abi puola į savo kambarį. Ten valandėlę stovi uždusios, o jų širdys baisiai plaka.

Paskiau jaunesnioji godžiai paragina seserį:

– Na... pasakok.

Vyresnioji susimąsto. Pagaliau, nežinodama ką manyti, sako tarsi pati sau:

– Nieko nesuprantu!

– Ką?

– Viskas taip keista.

– Kaip?.. Kaip?.. – gaudydama kvapą klausia jaunesnioji. Dabar vyresnioji mėgina prisiminti, kaip buvo. Jaunesnioji stipriai prisiglaudusi prie sesers, kad nepraleistų nė vieno žodžio.

– Buvo labai keista... Visai ne taip, kaip aš maniau. Įėjęs į kambarį, jis turbūt norėjo apkabinti ją ar pabučiuoti, nes ji pasakė jam: „Nereikia. Aš turiu su tavim rimtai pasikalbėti“. Pamatyti nieko negalėjau, – iš vidaus buvo įkištas raktas, bet girdėjau visai gerai. „Kas atsitiko?“ – paklausė Otas. Aš niekad nebuvau girdėjusi jo taip kalbant. Juk tu žinai, kaip jis įžūliai ir garsiai kalba, o tuos žodžius ištare taip nedrąsiai, jog išsyk pajutau, kad jis kažko bijo. Turbūt ir ji pastebėjo, kad jis meluoja, nes pasakė tyliai: „Juk pats žinai“. – „Ne, aš nieko nežinau“. – „Taip? – tarė ji, ir tokiu liūdnu, baisiai liūdnu balsu. – Tai kodėl staiga ėmei nuo manęs bėgti? Jau savaitė, kai tu nė žodžio man nepratari, vengi manęs, nebeini pasivaikščioti su vaikais, nebeateini į parką. Nejau staiga aš pasidariau tau svetima? O, tu puikiai žinai, kodėl ėmei manęs šalintis“. Jis patylėjo, o paskui tarė: „Man greit egzaminai, turiu daug mo-

kytis, ir kitiems dalykams nebėra laiko. Kitaip dabar negalima“. Ji pravirko ir tarė jam pro ašaras, bet taip švelniai ir meiliai: „Otai, kodėl tu meluoji? Sakyk tiesą, šito aš tikrai iš tavęs nenusipelniau. Juk aš nieko nereikalauju, bet vis dėlto turime mudu apie tai palkalbėti. Juk tu žinai, ką noriu tau pasakyti, iš akių matau“. – „Ką gi?“ – suvapėjo jis, bet visai visai tyliai. Ir tada ji pasakė...

Mergaitė staiga ima virpėti iš susijaudinimo ir nebegali ištar-
ti nė žodžio. Jaunesnioji dar labiau prisiglaudžia prie jos.

– Ką... ką gi?

– Tada ji pasakė: „Juk aš turiu nuo tavęs kūdikį!“

Jaunesnioji pašoko kaip įgelta:

– Kūdikį? Kūdikį? Negalimas daiktas!

– Bet ji taip pasakė.

– Tau pasigirdo.

– Ne, ne! Ir jis pakartojo – lygiai kaip tu pašoko ir sušuko: „Kū-
dikį?“ Jinai ilgai tylėjo, o paskui tarė: „Kas dabar bus?“ O paskui...

– O paskui?

– Paskui tu sukosėjai, ir aš nubėgau. Jaunesnioji sumišusi
žiūri priešais save.

– Kūdikį! Negalimas daiktas. Kurgi tas jos kūdikis?

– Nežinau. To aš ir nesuprantu.

– Gal namie... dar kai jos nebuvo pas mus. Mama, žinoma,
neleido jai pasiimti jo dėl mūsų. Todėl ji tokia liūdna.

– Eik tu, juk tada ji Oto nė pažint nepažino!

Jos vėl nutyla ir suka galvas, neryžtingos, abejonių kamuojan-
mos. Ir vėl prabyla jaunesnioji:

– Kūdikis – tai visai negalimas daiktas! Iš kur ji paims kūdi-
kį? Juk jinai netekėjusi, o tik ištekėjusios turi vaikų, tą aš žinau.

– Gal ji buvo ištekėjusi?

– Nekalbėk kvailysčių! Juk ne už Oto!

– Bet iš kurgi...

Jos žiūri viena į kitą, nesuprasdamos, kaip čia gali būti.

– Vargšė panelė, – liūdnai sako viena. Jos tolydžio taria tuos žodžius, su užuojauta dūšaudamos. Ir vėl blykstelį smalsumas.

– Ar tai mergytė, ar berniukas?

– Iš kur aš galiu žinoti?

– Kaip tu manai... jeigu aš paklausčiau... atsargiai atsargiai?..

– Tu iš proto išsikraustei!

– Kodėl? Juk ji tokia gera mums.

– Bet kas tau į galvą atėjo! Mums tokių dalykų niekas nesa-ko. Nuo mūsų viską slepia. Kai mes įeiname į kambarį, jie visada nutraukia kalbą ir ima plepėti su mumis visokius niekus, tartum mes būtume maži vaikai, o man juk jau trylika metų. Kam dar jų klausti? Mums vis tiek nepasakys teisybės.

– Bet aš taip norėčiau žinoti!

– Manai, aš tai ne?

– Žinai... vieno dalyko visai nesuprantu: kaip Otas nieko nežinojo? Juk kiekvienas žino, kad turi vaiką, kaip kiekvienas žino, kad turi tėvus.

– Jis tik suvaidino, nenaudėlis. Jis visada vaidina.

– Tik jau ne tokiais atvejais. Tik... tik... kai jis nori mus apmulkinti...

Tuo metu įeina panelė. Jos išsyk nutyla ir dedasi, kad mokosi. Tačiau vogčiomis šnairuoja į ją. Jos akys atrodo paraudusios, balsas kiek duslesnis ir labiau virpa negu paprastai. Mergaitės sėdi labai tyliai ir, pagarbios baimės kupinos, žiūri į ją. „Ji turi kūdikį, – neina joms iš galvos, – todėl tokia liūdna“. Ir pamažu mergaitės pačios užsikrečia jos liūdesiu.

Kitą dieną per pietus jos išgirsta netikėtą naujieną: Otas išsikelia kitur gyventi. Jis pareiškė dėdei, kad egzaminai čia pat, jis turįs smarkiai dirbti, o čia jam per daug trukdymų. Jis išsinuomosiąs kambarį kitur vienam ar dviem mėnesiams, kol pasibaigs egzaminai.

Ta žinia mergaites baisiausiai sujaudina. Jos numano, kad čia esama kažkokio slapto sąryšio su vakarykščiu pokalbiu, savo aštriu instinktu nujaučia, kad tai bailus bėgimas. Kai Otas nori atsisveikinti su jomis, jos išūliai nusigręžia. Tačiau vogčiomis žiūri į jį, kai jis prieina prie panelės. Jai virpa lūpos, bet ji ramiai, netarusi nė žodžio, paduoda jam ranką.

Per šias kelias dienas mergaitės pasidarė visai nebe tos. Jos nebežaidžia, nebesijuokia, iš akių joms pranyko guvus, nerūpestingas spindesys. Jas pagavo nerimas ir nežinia, baisus nepasitikėjimas aplinkiniais. Jos nebetiki, kas joms sakoma, kiekvienas žodis joms atrodo melagingas, sakomas su koku nors kėsliu. Jos žiūri ir stebi ištisas dienas, seka kiekvieną judesį, gauda kiekvieną krustelėjimą, kiekvieną intonaciją. It šešėliai slankioja po kambarius, klausosi prie durų – gal ką nors nugirs; uoliai stengiasi nukratyti nuo savo nepatenkintų pečių tamsų šitų paslapčių tinklą ar bent vieną žvilgsnį mesti pro jo akis į tikrovės pasaulį. Vaikišką tikėjimą – tą giedrą, nerūpestingą aklumą – jos prarado. Be to, jaučia, kad viskas taip susidėjo, jog reikia laukti kokios nors atomazgos, bijo, kad ji nepaspruktų iš akių. Nuo to laiko, kai sužinojo, kad aplinkui – melas, jos pasidarė užsispyrusios ir įtarios, netgi klastūnės ir melagės.

Tėvų akyse jos dedasi vaikiškos ir nepaprastai gyvos. Jos stačiai neturi kur dėtis iš nerimo, jų akys, anksčiau vos vos blizgėjusios švelniu, vienodu spindesiu, dabar tiesiog žėri, žvilgsnis gilesnis. Jos tokios bejėgės pasidaro tolydžio stebėdamos ir šnipinėdamos, kad vis labiau pamilsta viena kitą. Kartais, nežinios jausmo prislėgtos, jos ūmai pajunta norą, kad jas kas pamyluotų, ir puola viena kitai į glėbį arba apsipila ašaromis. Galėtų pasakyti, kad be jokios priežasties jų gyvenime staiga kilo krizė.

Tarp daugelio nuoskaudų, kurias tik dabar mergaitės pradėjo suvokti, vieną jos jaučia visų labiausiai. Tylomis, netardamos viena kitai nė žodžio, pasižada ko daugiau padaryti džiaugsmo

panelei, kuri dabar tokia nuliūdusi. Pamokas rengia kruopščiai ir rūpestingai, padeda viena kitai, elgiasi tyliai, neduoda nė mažiausios progos nusiskusti, užbėga už akių kiekvienam jos norui. Tačiau panelė to nė nepastebi, ir tai joms labai skaudu. Paskutiniu metu ji labai pasikeitė. Kartais, kai katra mergaitė ją užkalbina, ji krūpteli, lyg iš miegų pažadinta, o jos žvilgsnis esti toks, tarsi grįžtų kažkur iš toli. Dažnai ji valandų valandas sėdi nejudėdama ir susimąsčiusi žiūri priešais save. Mergaitės tada vaikščioja pirštų galais, kad jai netrukdytų; jos neaiškiai ir paslaptinai jaučia, kad panelė dabar galvoja apie savo kūdikį, kuris yra kažkur toli. Ir dar tik bundančio moteriškumo skatinamos, jos vis labiau ir labiau myli panelę, kuri dabar tokia maloni ir tokia švelni. Žvali ir išdidi jos eisena dabar pasidarė lėtesnė, judesiai atsargesni, ir mergaitės spėja, kad tai slapto liūdesio ženklas. Verkiant niekad nėra jos mačiusios, tačiau panelės akių vokai dažnai būna paraudę. Jos mato, kad panelė nenori parodyti joms savo sielvarto, ir gailestauja negalėdamos jai padėti.

Ir štai vieną sykį, kai panelė nusigrėžė į langą ir perbraukė nosine akis, jaunesnioji staiga įsidrąsina, pamažėle ima ją už rankos ir sako:

– Panele, jūs tokia liūdna pastaruoju metu. Juk ne mes dėl to kaltos, tiesa?

Panelė susijaudinusi žiūri į mergaitę ir glosto jos švelnius plaukus.

– Ne, vaikučiai, ne, – sako ji. – Žinoma, ne jūs. – Ir švelniai pabučiuoja ją į kaktą.

Taip jos tyko ir stebi, nieko nepraleisdamos, kas tik pakliūva į jų akiratį. Ir tomis dienomis viena iš jų, staiga įėjusi į valgomąją, nugirdo keletą žodžių. Tai buvo tik vienas sakiny, nes tėvai tučtuojau paliovė kalbėjęsi, bet dabar kiekvienas žodis sužadina tūkstantį spėlionių. „Man taip pat kai kas krito į akis, – pasakė

motina. – Na, aš ištardysiu ją“. Mergaitė išsyk pamanė, kad jie kalba apie ją, ir, bemaž išsigandusi, nuskubėjo pas seserį patarimo ir pagalbos. Tačiau per pietus jos pastebi, kaip tėvai tiriamai žvilgčioja į susimąsčiusį panelės veidą, o paskui vienas į kitą.

Popiet motina lyg tarp kitko sako paneli:

– Prašom užėti paskiau į mano kambarį. Noriu su jumis pasikalbėti.

Panelė tylėdama linkteli galvą. Mergaitės drebėte dreba, jaučia, kad dabar kažkas turi atsitikti. Ir kai tik panelė įeina į motinos kambarį, jos puola iš paskos. Glaustytis prie durų, griozti po kampus, klausytis ir tykoti – tai joms dabar savaime suprantamas dalykas. Jos net nebejaučia, koks bjaurus, koks pramušgalviškas jų elgesys, joms knieti tik viena – atskleisti visas paslaptis, kurio mis visi dangsto joms akis.

Mergaitės klausosi prie durų. Bet girdi vien tylų šnibždesį. Jos nervingai virpa. Jas ima baimė, kad taip nieko gali ir neišgirsti. Bet štai už durų vienas balsas suskamba garsiau. Tai motinos balsas. Jis piktas kaip visada, kai ji barasi.

– Negi jūs manėte, kad visi akli ir niekas nieko nepastebės? Įsivaizduoju, kaip jūs vykdėte savo pareigas su tokiomis mintimis ir tokiais moraliniais principais. Ir tokiam žmogui aš patikėjau savo mergyčių, savo dukterų auklėjimą! Juk jūs visai jas apleidote...

Panelė, matyti, kažką atsako. Bet ji kalba per daug tyliai, mergaitės nieko negali suprasti.

– Atsikalbinėjimas, atsikalbinėjimas! Kiekviena lengvabūdė moteris moka atsikalbinėti. Atsiduoda kam pakliuvo ir nieko negalvoja. O jau paskui – kaip Dievas duos. Ir tokia nori būti auklėtoja, imasi auklėti mergaites! Tai stačiai įžulumas! Tikiuosi, jūs nemanote, kad aš ir toliau laikysiu jus savo namuose?

Mergaitės klausosi už durų. Šiurpas eina joms per visą kūną. Jos nieko nesupranta, bet joms baisu klausytis tokio pikto moti-

nos balso ir vienintelio panelės atsako – tylaus, nenumaldomo raudojimo. Ašaros ištrykšta joms iš akių. Tačiau motinos balsas darosi vis rūstesnis.

– Vienintelis dalykas, kurį jūs mokate, – tai verkti. Manęs tas nejaudina. Tokių moterų aš nesigailiu. Kas dabar jūsų laukia, man visai nerūpi. Jūs pati žinote, į ką jums reikia kreiptis, aš to net neklausiu jūsų. Žinau tiktai, kad žmogaus, kuris taip nedorai paniekino savo pareigą, nepakęsiu nė vienos dienos savo namuose.

Atsakymas jai – tiktai kūkčiojimas, beviltiškas, nenumaldomas, baisus kūkčiojimas, nuo kurio mergaitės dreba, tarsi drugio krečiamos. Dar niekad jos negirdėjusios taip verkiant. Ir mergaitės neaiškiai jaučia, kad tas, kas taip verkia, negali būti kaltas. Motina nutyla ir laukia. Paskui staiga šiurkščiai sako:

– Tik tiek ir norėjau jums pasakyti. Susikraukit šiandien savo daiktus ir rytoj rytą ateikite algos. Viso labo!

Mergaitės šoka nuo durų ir sprunka į savo kambarį. Kas tai buvo? Tarsi žaibas būtų trenkęs priešais jas. Jos stovi išblyškusios, drebėdamos. Pirmą kartą joms tartum prasivėrė kraštelis tikrovės. Ir pirmą kartą jos išdrįsta lyg ir pakelti balsą prieš tėvus.

– Kaip šlykštu, kad mama taip su ja kalbėjo! – taria vyresnioji, kandžiodama lūpas.

Jaunesniąją dar baugina toks sesers įžūlumas.

– Bet juk mes nė nežinome, ką ji padarė, – mikčioja ji gailiai.

– Tikriausiai nieko blogo. Panelė negali nieko blogo padaryti. Mama jos nepažįsta.

– Ir kaip ji verkė! Mane baimė net ėmė.

– Taip, buvo baisu. Bet ir mama kaip rėkė ant jos! Šlykštu buvo, sakau tau, šlykštu!

Ji trepteli koja. Akys jai paplūsta ašaromis. Tuo metu įeina panelė. Ji atrodo labai pavargusi.

– Mergaitės, šiandien popiet aš turiu darbo. Jūs pabūsit vienos, gerai? Juk galiu jums pasitikėti? O vakare aš ateisiu.

Ji išeina nepastebėjusi, kokios susijaudinusios mergaitės.

– Matei, jos akys visai užverktos. Nesuprantu, kaip mama galėjo taip su ja pasielgti.

– Vargšė panelė!

Vėl suskamba tie žodžiai, sklidini užuojautos ir ašarų. Mergaitės stovi sumišusios. Įeina motina ir klausia, ar jos nenori pasivažinėti su ja. Mergaitės atsisako. Jos bijo motinos. Ir piktinasi, kodėl niekas joms nesako, jog panelė išeina. Jos verčiau palieka vienos. Nelyginant dvi kregždės ankštame narvelyje, laksto iš vieno galo į kitą, dusdamos šioje melo ir nutylėjimo atmosferoje. Svarsto: o gal nueiti pas panelę ir paklausti ją, įkalbėti, kad pasilikėtų, pasakyti, kad mama klysta. Tačiau bijo ją įžeisti. Ir kartu gėda: juk visa, ką jos žino, yra slapta nuklausiusios ir susekusios. Joms reikia dėtis kvailoms, tokioms kvailoms, kokios buvo prieš dvi tris savaites. Taigi lieka vienos ir visą be galo ilgą popietę samprotauja ir verkia, o ausyse joms tolydžio skamba tie kraupūs balsai – pikta, beširdė motinos rūstybė ir beviltiškas panelės kūkčiojimas. Vakare panelė trumpam užėina į jų kambarį ir pasako joms „labanakt“. Mergaitės virpa, matydamos, kad ji išeina, jos labai norėtų dar ką nors jai pasakyti. Bet panelė, priėjusi prie durų, staiga pati dar kartą atsigręžia, tarsi nebylaus jų noro sulaukyta. Jos akys pilnos ašarų ir liūdnos. Ji apkabina mergaites, šios paplūsta ašaromis, dar kartą jas pabučiuoja ir greitai išeina.

Mergaitės rauda. Jos jaučia, kad tai buvo atsisveikinimas.

– Mes nebematysim jos! – verkdamas sako viena. – Kaip kažin ką, rytoj, kai pareisim iš mokyklos, jos nebebus.

– Gal kada vėliau galėsime ją aplankyti. Tada ji tikriausiai parodys mums savo kūdikį.

– Taip, ji tokia gera.

– Vargšė panelė! – Tie žodžiai skamba lyg atodūsis dėl savo likimo.

– Tu įsivaizduoji, ką mes dabar be jos veiksime?

– Aš niekad nepakęsiu kitos panelės.

– Ir aš taip pat.

– Nė viena nebebus tokia gera mums. O paskiau...

Ji nedrįsta to pasakyti. Tačiau nuo to laiko, kai sužinojo, kad ji turi kūdikį, nesąmoningas moteriškumo jausmas verčia jas itin pagarbiai žiūrėti į panelę. Abi visą laiką apie tai galvoja, ir dabar jau nebe iš vaikiško smalsumo, o iš didžiausio gaudulio ir pagailos.

– Žinai ką, – taria viena. – Klausyk!

– Klausau.

– Aš norėčiau kuo nors pradžiuginti panelę, kol ji dar neišėjus. Tegul žino, kad mes ją mylime ir kad mes ne tokios kaip mama. Nori?

– Kaip tu gali dar klausti?

– Aš pagalvojau, kad ji labai mėgsta baltuosius gvazdikus. Žinai, rytoj rytą, prieš eidamos į mokyklą, nupirkim gėlių ir pastatykim jos kambaryje.

– O kada pastatysim?

– Per pietus.

– Tada jos tikriausiai nebebus. Žinai, geriau aš nubėgsiu žemyn anksti rytą ir greitai parnešiu, kad niekas nepamatytų. Ir pamersim gėles jos kambaryje.

– Gerai. Ir atsikelsim labai anksti.

Jos paima savo taupykles ir sąžiningai iškrato visus pinigus. Dabar mergaitės vėl pralinks mėja, džiaugiasi, kad galės parodyti panelei savo nebylią begalinę meilę.

Atsikelia mergaitės labai anksti. Kai jos su gražiais vešliais gvazdikais kiek virpančiose rankose pasibeldžia į panelės duris, niekas joms neatsako. Jos mano, kad panelė miega, ir atsargiai įsėlina į vidų. Tačiau kambarys tuščias, lova nepaliesta. Viskas ne tvarkingai išmėtyta, ant tamsios staltiesės boluoja keletas laiškų. Mergaitės išsigąsta. Kas atsitiko?

– Aš eisiu pas mamą, – ryžtingai sako vyresnioji.

Ir be jokios baimės, niūriu žvilgsniu, ji stoja prieš motiną ir klausia:

– Kur mūsų panelė?

– Turbūt savo kambaryje, – sako motina labai nustebusi.

– Jos kambarys tuščias, lova nepaliesta. Ji, matyti, išėjo dar iš vakaro. Kodėl mums niekas nieko nesakė?

Motina nė nepastebi pikto, įžūlaus tono. Ji išbąla ir eina pas tėvą; šis greitai dingsta panelės kambaryje. Jis ilgai iš ten nesirodo. Mergaitė rūsčiai stebi motiną, kuri, matyti, labai susijaudinusi ir nedrįsta pažvelgti dukteriai į akis. Pagaliau grįžta tėvas. Jis labai išblyškęs, rankoje nešasi laišką. Jis eina su motina į panelės kambarį, ir ten juodu tyliai kalbasi. Mergaitės stovi už durų ir nebedrįsta net pasiklausyti. Jos bijo tėvo: tokio mergaitės dar niekad jo nebuvo mačiusios.

Motina išeina iš kambario apsiverkusi ir sumišusi. Mergaitės nejučiomis, tarsi baimės pastūmėtos, pribėga prie jos, nori vėl klausinėti. Bet ji griežtai sako:

– Eikit į mokyklą, jau vėlu.

Ir mergaitėms reikia eiti. Tarsi per sapną jos sėdi ten kartu su kitomis keturias, penkias valandas, bet negirdi nė žodžio. Po pamokų galvotrūkčiais bėga namo.

Ten viskas kaip buvę, tik atrodo, kad visus slegia kažkokia baisi mintis. Niekas nieko nekalba, bet visi, netgi tarnai, žiūri keistai. Motina pasitinka mergaites. Ji, matyti, nori kažką joms pasakyti.

– Mergaitės, – pradeda ji, – jūsų panelė nebegrįš, ji...

Tačiau ji nedrįsta pabaigti sakinio. Abiejų mergaičių akys taip žėri, taip grėsmingai įsmeigtos jai į veidą, kad ji nedrįsta joms pameluoti. Nusigręžia ir skubiai nueina, stačiai pabėga į savo kambarį.

Popiet staiga pasirodo Otas. Jis buvo pašauktas – jam paliktas laiškas. Jis taip pat išblyškęs. Sutrikęs dairosi. Niekas su juo

nekalba. Visi jo vengia. Jis pamato sulindusias į kampą mergaites ir nori su jomis pasisveikinti.

– Neliesk manęs! – sako viena, drebėdama iš pasišlykštėjimo. Kita nusispjauna prieš jį. Otas kurį laiką slankioja po kambarius, sumišęs, nežinodamas, ką daryti. Paskiau dingsta.

Niekas nekalba su vaikais. Jos pačios taip pat neprataria viena kitai nė žodžio. Išblyškusios ir išsigandusios, jos vaikščioja ašarotomis akimis po kambarius kaip žvėrys po narvą ir niečieno nekalba. Dabar jos viską žino. Žino, kad joms melavo, kad visi žmonės gali būti blogi ir niekšiški. Nebemyli savo tėvų, nebetiki jais. Žino, kad niekuo negalima pasitikėti, ir dabar visa pasibaisėtino gyvenimo našta grius ant jų silpnų pečių. Iš linksmo savo vaikystės jaukumo jos tarsi įvinto į prarają. Jos dar negali suprasti, kokie baisūs šie įvykiai, bet jų mintys be perstojo sukasi apie tai ir grasina jas pasmaugti. Mergaičių skruostai karštligiškai paraudę, žvilgsnis piktas, irzlus. Tarsi pašiurpusios nuo šalčio, jos slankioja vienišos, niekur nerasdamos vietos. Niekas, netgi tėvai, nedrįsta jų užkalbinti – taip baisiai jos žiūri į visus. Be paliovos vaikščiodamos iš kambario į kambarį, jos išduoda savo susijaudinimą. Ir baisu, kokios bendros jų mintys, nors jiedvi ir nesikalba tarp savęs. Tylėjimas, paslaptingas tylėjimas be jokių klausimų, klashtingas, užsidaręs savyje skausmas be riksmo ir ašarų kelia baimę kitiems ir skiria jas nuo visų. Niekas neina prie jų, durys į jų sielas užtrenktos, galbūt metų metams. Visi jaučia, kad jos yra priešai, negailestingi priešai, kurie nieko nebegali atleisti. Juk nuo vakardienos jos jau nebe vaikai.

Tą popietę jos pasidaro daug metų vyresnės. Ir tik vakare, kai lieka vienos savo kambario tamsoje, pabunda vaikiška baimė, – jos bijo vienatvės, bijo, kad nepasivaidentų mirusioji, bijo nežinomos ateities. Visi buvo susijaudinę ir pamiršo iškūrenti jų kambarį. Drebėdamos nuo šalčio, jos lenda į vieną lovą, tvirtai apsikabina laibomis vaikiškomis rankutėmis, liesais, dar nepr-

žydusiais kūnais prisiglaudžia viena prie kitos, tarsi gelbėdamosi nuo baimės. Vis dar nedrįsta kalbėtis. Bet štai pagaliau jaunesnioji apsipila ašaromis, ir vyresnioji ima graudžiai kūkčioti kartu su ja. Jų veidais rieda šiltos ašaros – iš pradžių lėtai, o paskui vis smarkiau ir smarkiau. Stipriai apsikabinusios, priglaudusios krūtinę prie krūtinės, jos gailiai rauda ir krūpčioja nuo verksmo. Jos abi – vienas skausmas, vienas kūnas, verkiantis tamsoje. Jos apverkia jau ne panelę, ne tėvus, kurie dabar joms yra žuvę, jas pagavo siaubas, jos išsigando viso to, kas jų laukia tame nežinomame pasaulyje, į kurį šiandien pirmą kartą jos metė baugų žvilgsnį. Jos bijo gyvenimo, į kurį dabar žengia, paslaptingo ir grėsmingo gyvenimo, dunksančio priešais nelyginant tamsi giria, per kurią joms reikia pereiti. Surizgęs jų baimės jausmas vis labiau blėsta, darosi bemaž panašus į sapną, kūkčiojimas eina vis tylyn ir tylyn. Jų kvėpavimas švelniai susilieja, kaip prieš tai susiliejo ašaros. Ir pagaliau jos užminga.

BAIMĖ

Kai ponია Irenė išėjo iš savo mylimojo buto ir pradėjo leistis laiptais, ją vėl pagavo ta beprasmiška baimė. Akyse staiga ėmė šmėsčioti juodi ratilai, keliai klaikiai sustingo, ir ji skubiai turėjo įsikibti į turėklus, kad nepargriūtų. Nebe pirmą kartą ji išdrįso padaryti tokį pavojingą vizitą, ir tas staigus šiurpas anaip tol nebuvo jai svetimas; kiekvieną sykį grįžtant namo jai užeidavo tokie nepagrįsti kvailios, juokingos baimės priepuoliai, ir ji niekaip negalėdavo jiems atsispirti. Eiti į pasimatymą, be abejo, būdavo lengviau. Automobilį ji palikdavo už kampo, skubiai ir nesidairydama nubėgdavo tuos kelis žingsnius ligi durų, užlėkdavo laiptais, ir baimę, prie kurios jau prisidėdavo ir nekantravimo, ištirpdydavo pirmo apsikabinimo įkarštis. Bet kai jau rengdavosi namo, ją pagaudavo tas šiurpus, paslaptingas siaubas, kiek sumišęs su kaltės jausmu ir paiku būgštavimu, jog kiekvienos svetimos akys gatvėje išsyk atspės, iš kur ji eina, ir įžūliai šyptels, matydamos, kokia ji sumišusi. Jau paskutinės minutės šalia meilužio būdavo užnuodytos didėjančio nerimo; ji norėdavo kuo greičiau išeiti, nuo nervingo skubėjimo jai virpėdavo rankos, ji nelabai suprasdavo, ką jai sako mylimasis, ir nekantriai atstumdavo paskutinius jo aistros plykstelėjimus; visa jos būtybė verždavosi greičiau, tik greičiau ištrūkti iš jo buto, iš jo namų, užmiršti tą nuotykį, sugrįžti į savo ramų miesčionišką pasaulį. Iš susijaudinimo bemaž nebegirdėdama paskutinių žodžių, kuriais mylimasis veltui bandydavo ją nuraminti, ji akimirką pridėdavo ausį prie išgelbėjimą žadančių durų, klausydamasi, ar kas nelipa laiptais aukštyne ar žemyn. O už durų jos nekantriai laukdavo baimė, pasirengusi ją tuoj užpulti, ir taip valdingai sustabdyda-

vo jos širdies plakimą, kad ji tarsi be nuovokos nusileisdavo tas kelias pakopas.

Valandėlę ponია Irenė užsimerkusi pastovėjo, godžiai al-suodama pustamse laiptų vėsūma. Kažkur viršutiniame aukšte sutrinkšėjo durys. Ji krūptelėjo ir nubėgo laiptais žemyn, o jos drebančios rankos dar stipriau užtraukė tankų šydą. Dabar atėjo paskutinė, visų baisiausia akimirka – reikėjo pro svetimas duris išeiti į gatvę; ji palenkė galvą kaip šuolininkas prieš įsibėgėdamas ir ryžtingai puolė pro praviras duris.

Bet čia susidūrė su kažkokia moteriške, kuri, matyt, kaip tik buvo beeinanti vidun.

– Atleiskit, – tarė ponია Irenė droviai ir bandė greitai pro ją prasmukti. Tačiau moteris užstojo duris ir įsmeigė į ją piktą ir pašaipų žvilgsnį.

– Pagaliau užklupau jus! – be niekur nieko sušuko ji šiurkščiu balsu. – Žinoma, padori moteris, ne iš prastų! Jai mat neužtenka savo vyro ir daugybės pinigų, jai dar reikia paveržti mylimąjį iš vargšės mergaitės...

– Dėl Dievo... ką jūs?... Jūs klystate... – mikčiojo ponია Irenė ir nevikriai pamėgino prasmukti, bet moteris visa savo masyvia figūra užtvėrė duris ir ėmė spygauti:

– Ne, neklystu... aš pažįstu jus... Jūs einate iš Eduardo, mano bičiulio... Pagaliau užklupau jus, dabar jau žinau, kodėl paskutiniu metu jis tiek mažai man teranda laiko... Vadinasi, per jus... Bjaurybe!..

– Dėl Dievo, – vos girdimai pratarė ponია Irenė, – nerėkite taip, – ir nejučiomis pasitraukė atgal į prieangį. Moteris pašaipiai žiūrėjo į ją. Atrodo, jai buvo smagu, kad ponია Irenė dreba iš baimės, neišmanydama, ką daryti, nes dabar ji su išdidžia, patenkinta ir niekinama šypsena apžiūrinėjo savo auką. Jos balsas iš niekingo pasitenkinimo pasidarė familiarus ir bemaž malonus.

– Tai šitaip jos atrodė, tos ištekėjusios poniutės, kilmingos ir garbingos damos, einančios vyrų vilioti. Su šydu, žinoma, su šydu... kaipgi kitaip? Juk reikia paskiau dėtis padoria moterim...

– Ko gi... ko gi jūs norite iš manęs?... Juk aš nė nepažįstu jūsų... Man reikia eiti...

– Kur nereikės... žinoma... pas savo vyrą... į šiltą kambarį, dėtis garbinga ponija ir vaikyti tarnaites... O kad mes čia badu stim-pame, tai garbingai damai ne galvoj... Tos padorios moterys tik žiūri, kaip pavogti paskutinį mūsų turką...

Irenė susivaldė, kažkokios nuojautos paskatinta, atsidarė piniginę ir ištraukė visus banknotus, kurie pakliuvo į ranką.

– Štai... Šekit... Bet dabar leiskit man išeiti... Aš niekad čia nebeateisiu... prisiekiu jums...

Piktai dėbtelėjusi akimis, moteris paėmė pinigus.

– Šliundra, – burbtelėjo jinai.

Ponia Irenė susigūžė nuo to žodžio, bet, pamačiusi, kad nepažįstamoji pasitraukė, puolė lauk, apkvaišusi ir uždususi, tarsi savižudis nuo bokšto. Ji bėgo gatve, pro šalį lėkė praeivių veidai kaip kokios bjaurios kaukės, akyse darėsi tamsu. Pagaliau atsidūrė prie automobilio, stovinčio už kampo, krito ant sėdynės ir išsyk visa pastiro ir sustingo. Kai nustebęs vairuotojas galų gale paklausė keistąją keleivę, kur važiuoti, akimirka ji žiūrėjo į jį paklaikusiomis akimis, kol jos apdujusių sąmonę vargais negalais pasiekė jo žodžiai.

– Į Pietų stotį, – skubiai tarė ji ir staiga išsigando, pagalvojusi, kad ta žmogysta gali ją pasekti. – Greičiau, važiuokite greičiau!

Tik važiuodama suprato, kaip smarkiai paveikė ją šis susitikimas. Ji lietė savo rankas, kurios, sustingusios ir šaltos, kabojo it negyvos, ir staiga ėmė drebėti lyg drugio krečiama. Gerklė apkarto, pasidarė bloga, ir sykiu užėjo beprasmiškas aklas pyktis, kuris draskyte draskė krūtinę. Norėjosi rėkti, trankyti kumščiais,

atsikratyti tuo šurpiu atsiminimu, nelyginant rakštis įlindusiu jai į smegenis, pamiršti tą ištvirkusį veidą su pašaipiu šypsniu, tą vulgarumo tvaiką, kuriuo taip ir tvoskė blogas proletarės kvapas, tą ištvirkusią burną, kuri, kupina neapykantos, spjaudė jai stačiai į veidą niekšiškus žodžius, iškeltą raudoną kumštį, kuriuo jai grūmojo. Poniai Irenei vis labiau norėjosi vėmti, šleikštulys aukščiau ir aukščiau kilo gerkle, o greitai važiuojant automobilis blaškė į visas puses; jau norėjo pasakyti vairuotojui, kad važiuotų lėčiau, bet laiku susigriebė, kad galbūt neužteks pinigų jam sumokėti, nes visus stambesnius pinigus atidavė tai šantažistei. Ji greitai davė ženklą sustoti ir, vairuotojui dar labiau stebintis, staiga išlipo. Laimė, pinigų užteko. Užtat ji atsidūrė nepažįstamame rajone; keliai linko iš baimės, bet reikėjo skubėti namo, ir ji sukaupė visą energiją, nežmoniškomis pastangomis vilkosi iš gatvės į gatvę, tartum brisdama per pelkę ar gilų sniegą. Galiausiai pasiekė namus ir nervingai skubėdama puolė laiptais aukštyn, bet tučtuojau susitvardė, bijodama, kad jos nerimas nekristų kam nors į akis.

Tik tada, kai tarnaitė nuvilko jai palatą ir ji išgirdo, kaip greitimame kambaryje šūktelėjo mažasis sūnus, žaidęs su jaunesniąja sesute, o nurimęs žvilgsnis aplinkui pamatė visa, kas sava, artima ir saugu, ji atgavo išorinį ramumą, nors susijaudinimo vilnys, pakilusios sielos gelmėse, dar skausmingai daužėsi prislėgtoje krūtinėje. Ji nusiėmė šydą, didelėmis valios pastangomis suteikė savo veidui nerūpestingą išraišką ir įėjo į valgomąją, kur jos vyras sėdėjo prie padengto vakarienei stalo ir skaitė laikraštį.

– Vėlu, vėlu, miela Irene, – švelniai pabarė jis žmoną, atsistojo ir pabučiavo ją į skruostą. Nuo to jai nejučiomis pasidarė gėda. Jie susėdo už stalo, ir vyras, nepakeldamas galvos nuo laikraščio, abejingai paklausė: – Kur tu buvai taip ilgai?

– Aš buvau... pas... pas Ameliją... jai reikėjo šio to nusipirkti... ir aš palydėjau ją porą kvartalų, – pasakė ji ir tuoj pat supy-

ko pati ant savęs, kad nepasiruošė, ką atsakyti, ir taip nevykusiai pamelavo.

Paprastai ji visada iš anksto rūpestingai sugalvodavo, kaip pameluoti, kad niekaip nebūtų galima pagauti, bet šiandien iš baimės viską pamiršo ir buvo priversta griebtis tokios nevykusios improvizacijos. „O kas bus, – toptelėjo jai, – jeigu vyras, kaip toje pjesėje, kurią jie neseniai matė teatre, sumanys paskambinti telefonu ir pasiteirauti?“

– Kas gi tau yra?.. Tu atrodai kažko nervinga... Ir kodėl gi nenusiimi skrybėlaitės? – paklausė vyras.

Ji krūptelėjo, pasijutusi dar kartą netikėtai užklupta, greitai atsistojo, nuėjo į savo kambarį nusiimti skrybėlaitės ir tol žiūrėjo į veidrodį, kol susirūpinęs žvilgsnis vėl pasidarė tvirtas ir ramus. Tik paskui sugrįžo į valgomąjį.

Tarnaitė atnešė vakarienę, ir vakaras praėjo kaip ir visi kiti, tik gal buvo šiek tiek mažiau šnekų, ne taip smagu kaip paprastai, nesklandus, nuobodus pokalbis dažnai nutrūkdavo. Ponios Irenės mintys be paliovos grįždavo prie dienos išgyvenimų, ir kiekvieną kartą, kai tik prisimindavo aną klaikią minutę, su pasibaisėjimu atšokdavo atgal; tada ji pakeldavo akis, norėdama pasijusti saugiam kambarielyje, tarp artimų daiktų, susijusių su brangiais atsiminimais, švelniai liesdavo juos vieną po kito ir pamažu ap-rimdavo. O sieninis laikrodis, ramiai žingsniuodamas tyloje savo plieniniu žingsniu, nepastebimai ramino jos širdį, ir ta vėl ėmė plakti lygiai, nerūpestingai, tvirtai.

Kitą rytą, kai vyras išvažiavo į savo kontorą, o vaikai išėjo pasivaikščioti ir ji galų gale pasiliko vienui viena, tas siaubingas vakarykštis susitikimas skaisčioje priešpiečio šviesoje nebeatrodė toks baisus. Ponia Irenė pirmiausia prisiminė, kad jos šydas buvo labai tankus ir ta žmogysta negalėjo gerai išžiūrėti jos veido bruožų, tad kitą kartą negalės jos pažinti. Jinai ramiai apgalvojo,

kaip ateityje apsisaugoti nuo tokių netikėtumų. Ji nieku gyvu nebeis į savo mylimojo butą – tada tikrai niekas negalės jos antrą kartą užklupti. Vadinasi, lieka tikrai pavojus atsitiktinai susidurti su ta žmogysta gatvėje, bet ir tai nelabai tikėtina mieste, kuria-me gyvena du milijonai žmonių, nes jinai pabėgo automobiliu, ir toji negalėjo jos pasekti. Nei jos vardo, nei adreso šantažistė nežino, ir nėra ko baimintis, kad iš neaiškių veido bruožų galėtų ją tikrai pažinti. Bet ir nuo tokio nepaprasto atvejo ponia Irenė buvo apsidraudusi. Tada, nusprendė ji, tikrai reikėtų elgtis ramiai, viską paneigti, šaltai tvirtinti, kad tai apsirikimas; juk įrodyti, kad ji lankėsi pas savo mylimąjį, vargu ar galima kaip nors kitaip, kaip tik pagavus ją nusikaltimo vietoje, – vadinasi, kad kokios, tą žmogystą galima apkaltinti šantažu. Ne veltui ponia Irenė buvo vieno iš žymiausių sostinės advokatų žmona; iš jo pasikalbėjimų su kolegomis ji gerai žinojo, kad šantažui visada reikia užkirsti kelią išsyr ir ko šalčiausiai, nes menkiausias delsimas, menkiausias aukos nerimo ženklas tikrai padidina priešų pranašumą.

Pirmoji apsaugos priemonė, kurios ji ėmėsi, buvo trumpas laiškelis mylimajam, kad negalinti ateiti sutartą valandą nei rytoj, nei artimiausiomis dienomis. Jos išdidumą įžeidė nemalonus atradimas, kad savo meilužio širdyje ji pakeitė tokią niekingą ir negarbingą pirmtakę, ir dabar, su pykčiu rinkdama žodžius, ji jautė kerštingą džiaugsmą, kad šaltas laiškelių tonas parodys, jog jų pasimatymai priklauso nuo jos prielankaus nusiteikimo.

Ji susipažino su tuo jaunuoliu, žymiu pianistu, per vieną vakarą pas pažįstamus ir greitai, pati to gerai nenorėdama ir beveik nesusigaudydama, ką daranti, tapo jo meiluže. Tikrai sakant, jis beveik nejaudino jos kraujo, netraukė jos nei fiziškai, nei dvasiškai; ji atsidavė jam ne todėl, kad jis buvo jai reikalingas ar bent labai trokšamas, bet vien dėl to, kad nepakankamai ryžtingai pasipriešino jo valiai ir jautė neramų smalsumą. Niekas – nei vedybinių gyvenimo laime pasotintas kraujas, nei toks dažnas tarp

moterų dvasinių interesų sumenkėjimo jausmas – nekėlė jai poreikio turėti meilužį; žiūrint visuomenės akimis, jai nestigo laimės pasiturinčio, proto atžvilgiu pranašesnio už ją vyro namuose. Ji buvo dviejų vaikų motina ir gyveno patogų, miesčionišką, nuo visokių audrų apsaugotą gyvenimą. Bet būna ore toks glebumas, kuris taip pat žadina aistrą kaip tvankuma ar audra, tokia laimės pusiausvyra, kuri erzina labiau negu nelaimė. Sotumas erzina ne mažiau už badą, ir iš nepavojingo, saugaus gyvenimo ponia Irenė panūdo nuotykio.

Ir štai tokiu metu, kada ji buvo viskuo patenkinta ir tat jai atrodė savaime suprantamas dalykas, tas jaunuolis įžengė į jos ramų pasaulį, kuriame paprastai vyrai tik lėkštais juokais ir nekaltais komplimentais pagarbiai šlovino moters grožį, rimtai nežiūrėdami į ją kaip į moterį, ir dabar pirmą kartą nuo mergystės dienų kažkas krustelėjo jos sielos gelmėse. Jis pats galbūt niekuo daugiau jos neviliojo kaip tik kažkokiu liūdesio šešėliu, kuris galbūt ir dar labiau ryškino pernelyg išraiškingą jo veidą. Irenei, įpratusiai aplink save matyti vien tik sočius, gyvenimu patenkintus žmones, ši nesuprantama melancholija sakė, kad esama kitokio, aukštesnio pasaulio, ir ji nejučiomis pasilenkė per savo kasdieninių jausmų kraštą pažvelgti į šį naują fenomeną; o juk visada moters smalsumas nesąmoningai yra susijęs su geidulingumu. Išgirdęs komplimentą, pasakytą susižavėjus jo skambinimu ir ištartą gal kiek temperamentingiau, negu derėjo, muzikantas, sėdintis prie pianino, pažvelgė į jauną moterį, ir jau tas pirmas žvilgsnis pasiekė jos širdį. Ji nusigando ir kartu pajuto malonius geismus, nesvetimus bet kokiai baimei; per pasikalbėjimą, kai viskas tarsi buvo nušviesta ir įkaitinta paslaptingos liepsnos, jos smalsumas įsidedė dar labiau, todėl jinai neišvengė naujo pokalbio, sutikusi jį per vieną koncertą. Paskiau jie matydavosi dažniau ir jau nebeatsitiktinai. Jai glostė širdį, kad jam, tikram menininkui, ji tiek daug reiškianti kaip vertintoja ir patarėja, – juk tiek kartų jis jai

tą tvirtino, – ir vos po kelių savaitių pažinties ji nepagalvojusi sutiko su jo pasiūlymu – jai, tik jai vienai paskambinti savo naują kūrinį namie; galbūt jis iš dalies ir turėjo tokį gerą norą, bet tas noras paskendo bučiniuose ir pagaliau svaigiamе jos atsidavime. Pirmiausia, ką ponia Irenė pajuto, buvo išgąstis, kad jų santykiai pakrypo į tokią pusę; dvasinis šiurpulys, kuris iš pradžių gaubė šiuos santykius, išnyko kaip nebuvęs, ir kaltės jausmą dėl ištikimybės sulaužymo tik iš dalies ramino pikantiškas pasididžiavimas, kad ji, kaip jai atrodė, savo noru, pirmą kartą paniekinno miesčionišką pasaulį, kuriame gyveno. Bet ir šie paslaptingi jauduliai tik iš pradžių ją labai dirgino. Ji tartum instinktyviai gynėsi nuo šio žmogaus ir daugiausia nuo to, ką jis turėjo naujo, neįprasto, kas pirmiau žadino jos smalsumą. Aistra, kuri ją svaigino jo muzikoje, baugino fizinio suartėjimo valandėlėmis; jai netgi nepatikdavo, kai jis staiga ir valdingai apsikabindavo ją, ir savavališką jo nesivaržymą ji nejučiomis lygino su vis dar nedrąsiu – po tiek vedybinio gyvenimo metų – ir pagarbiu jos vyro įkarščiu. Bet, kartą nusidėjusi, jinai vėl ir vėl ateidavo pas savo mylimąjį, nejausdama nei laimės, nei nusivylimo, tik klausydama kažkokio pareigos jausmo ir nepasiryždama kovoti su šiuo nauju įpročiu. Po kelių savaitių jinai jau ištaikė šiam jaunuoliui, savo mylimajam, tam tikrą vietą gyvenime, paskyrė jam, kaip savo uošviams, tam tikrą savaitės dieną, bet šis ryšys nė kiek neišmušė jos gyvenimo iš įprastos vagos ir tik kažką prie jo pridėjo. Tas mylimasis nė kiek nepakeitė patogiai sutvarkyto jos egzistencijos mechanizmo, jis buvo tik kažkoks sureguliuotos laimės priedėlis, nelyginant trečias vaikas arba naujas automobilis, ir tas nuotykis netrukus jai pasirodė toks pat banalus kaip nedraudžiami džiaugsmai.

Ir dabar pirmą kartą, kada jai reikėjo sumokėti už nuotykį tikrąją jo kainą – paragauti pavojaus, ji pradėjo smulkmeniškai skaičiuoti, ko jis iš tikrųjų vertas. Ji buvo taip likimo išpaikinta, savo ar-

timųjų išlepinta, per turtą netekusi beveik visų norų, kad jau pirma kliūtis jai pasirodė neįveikiama. Ji neketino atsisakyti nė trupučio savo dvasinio nerūpestingumo ir, nemaž negalvodama, būtų galėjusi paaukoti mylimąjį, kad tik niekas nedrumstų jos ramybės.

Tą pačią popietę pasiuntinys atnešė mylimojo atsakymą – baimingą, nervingai padriką laišką. Perskaičius tą laišką, pilną išgąstingų maldavimų, skundų ir priekaištų, vėl susvyravo jos pasiryžimas viską užbaigti. Jos mylimasis primygtinai prašė bent trumpai susitikti su juo ir leisti jam pasiteisinti, jeigu kuo nors nejučiomis ją įžeidęs, ir dabar ją viliojo naujas žaidimas – ilgiau pasiožiuoti, kad jis dar labiau ją brangintų. Todėl ji liepė jam ateiti į vieną cukrainę, kurioje, kaip ji staiga atsiminė, dar mergystės dienomis turėjo pasimatymą su vienu aktorium, tokį pagarbų ir nekal tą pasimatymą, kad jai pačiai dabar jis atrodė vaikiškas. Keista, šypsodama pagalvojo jina, kad romantika, visai sunykusi jos vedybinio gyvenimo metais, dabar vėl ėmė žydėti. Ir širdyje jau bemaž džiaugėsi, kad vakar įvyko tas nemalonas susidūrimas, taip smarkiai, taip gyvai ją paveikęs, kad jos nervai, kurie paprastai nusiramindavo labai greit, vis dar vibravo.

Šį kartą ponია Irenė apsilvilo tamsia, paprasta suknele ir užsidėjo kitą skrybėlaitę, kad suklaidintų tą žmogystą, jei kar-tais sutiktų. Jau buvo besidedanti šydą, kad niekas jos nepažintų, bet staiga užsispyrė ir padėjo šydą į šalį. Argi ji, garbinga ir gerbiama moteris, nedrįs iškelti kojos iš namų, bijodama kažkokios žmogystos, kurios netgi nepažįsta?

Tik pirmą akimirką, išėjus į gatvę, dilgtelėjo per širdį baimė – nervinis šurpas, kuris nupurto žmogų, kai, prieš šokdamas į jūrą, jis pirštų galais patikrina, ar šaltas vanduo. Bet tik vieną akimirką nukrėtė ją tas šurpas, tuoj po to jai krūtinę užliejo neįprastas pasigėrėjimas savimi, jai buvo malonu eiti lengvu, stipriu ir grakščiu žingsniu, tokiu smagiu ir ryžtingu, koku ji niekad nežengė.

STEFANAS ZWEIGAS (1881–1942) – austrų rašytojas, dramaturgas, žurnalistas ir biografas, vienas raiškiausių XX a. austrų literatūros klasikų. Savo karjeros viršūnėje buvo vienas labiausiai verčiamų ir populiariausių autorių pasaulyje. Rašytojas išgarsėjo subtiliomis psichologinėmis novelėmis, jo kūryboje jaučiama Sigmundo Freudo psichoanalizės įtaka.

Novelių rinkinys „Nepažįstamosios laiškas“ stebina atviru intensyvumu ir pasakojimo polėkiu, kiekviena papasakotų istorijų – nepamirštama bei unikali. S. Zweigo veikėjai – laisvi, saviti, aistringi žmonės – ilgai slepia savo jausmus, kol, neištvėrę vienatvės, atsiveria net ir nepažįstamam klausytojui. Autorius atskleidžia, kokios paslaptys, psichologinės mįslės ar demonai gali glūdėti žmogaus širdyje ir kokios tragiškos kartais būna tų apraiškų pasekmės.

